

Püsküllü

Doç. Dr. İlker GÜNDÜZÖZ

Bir bahar günü hafif meltem esintisi papatyaların hoş kokusunu alıp yüzleri okşayarak insanlara dağıtıyordu. Sizler de bundan pay alın diyordu kuşlar civıltılarıyla... Gökyüzündeki bulutlar sakın denizde yavaş yavaş ilerleyen yelkenli gemiler gibi, bir bilinmezlikten başka bir meçhule akıyorlardı. Meyve ağaçları bir tarafta çiçeklenmiş dururken, kasabayı boydan boya ikiye bölen dere gürleşen suyuyla küçük çağlayanlar ve köpükler oluşturuyor, bu nadide manzaraya beni de katın diyordu. Suyun sesi, defalarca dinlenmesine rağmen bıkkınlık yapmayan bestelerden daha hoştu. Arnavut kaldırımını taşlardan döşeli dar sokakta

ilerleyen bir inek sürüsü derenin hızına inat, olabildiğince sakın ilerliyordu. Sürüden çıkan möleme sesleri ile ineklerin boyunlarındaki büyük çingirakların çınlamaları etrafa hoş bir melodi yayıyordu.

Bu dar taşlı sokaklardan ilerleyip iki oluklu çeşmenin bulunduğu kasaba meydanına geldiğinde; meydanın etrafında çember şeklinde dizili, bazısı tek, bazısı iki katlı kerpiç ve ahşap karışımı dükkânlar misafirlerine hoş geldiniz diyorlardı. Bu kez dükkânların sakinliğini taş çeşmenin oluklarından taşarcasına fışkıran suyun gürültüsü bozuyordu. Velhasıl her yerde zıtlıklar içinde garip ve anlatılması zor bir ahenk

vardı. Yağ satarım bal satarım oynayan çocuklar misali yan yana dizili duran dükkânlar, dinginliğin içinde sanki birazdan yaşanacak heyecan patlamasını bekliyorlardı. Meydanda yer alan bir dükkân Püsküllü'nünkü idi.

Bu dükkânda her şey vardı. İbrikler, asırlık halılar, büyük dev kazanlar... Her yer çok karışık ve tozlu. Anadolu'da bu durumlar için "kedi eniğini kaybetse bulamaz" diye bir söz vardır. Burası tam da bu söze uyuyordu doğrusu. Bu karışıklığın içinde, bilenler için bir hazine saklıydı. Anlamayan içinse karışık düzen eski eşyalar ve rahatsız edici toz vardı o kadar.

Bunca antika eşyayla temiz ve düzenli bir sergi düzeninde, önemenecek bir otantik müze kurulabilirdi. Onyedinci asırdan kalma, kabzası özenli şekilde sedef kakmayla işlenmiş bir tüfek, giriş kapısının arkasında, gelişigüzel yerde durmaktaydı. Uzun süredir ellenmediği, kapı ve duvar arasındaki kesif sisi andıran örümcek ağlarından bilinebilirdi. Kapıdan içeriye doğru sağlı sollu istif edilmiş nice antika arasında slalom yarışındaki kayakçı misali zar zor ilerlemek mümkündü. Bunca istifin arasında dürülmüş duran ipek halı hemen dikkat çekiyordu. Meraklısının yüklü bir parayı gözden çıkarabileceği onbirinci asırdan kalma nadide bir parçaydı bu. Şüphesiz her parça bu kadar değerli değildi. Yerde eski sandalyenin altına konmuş kömürlü ütü hemen her hurdacıda bulunabilen, bir yemek parasını gözden çıkarılanın kavuşabildiği şeylerdendi.

Koridorun sonunda geniş bir salon gelenleri karşılamaktaydı. Esas hazine de buradaydı. Şu ortada duran dokuzuncu asırdan kalma masa göz kamaştırıyordu. El işçiliğinin nadide örneği masa vaktiyle Rum bir marangozun elinden çıkmıştı. Masanın üstüne konmuş üç beş yıl öncesine ait birkaç gazete bu antikanın bile sıradan bir eşya muamelesi gördüğünün deliliydi. Uzun yıllar Anadolu'da marangozluk Rumların işi olmuştu. Bazı geleneksel Türk evlerinin ahşap işleri Rum ustalarca yapılmıştı. Rumların bu işte ilerlemeleri belki bu işin Hazreti İsa'nın mesleği olmasındandı.

Bu geniş salonda en dikkat çeken eşyalardan biri de ambalajı hiç açılmamış, 1950'li yıllardan kalma, açık mavi renkli gömlekti. Bir yönüyle bu eşya bir zaman kapsülüydü. Kim bilir belki o günlerde açılırsa, saçlarına briyantın sürülmüş

bir delikanlının yazlık sinemada şıklığını tamamlıyor olacaktı. O zamanın İstanbul'unun ün yapmış bir gömlekçisinden alınmış, ama hiç açılmadan naylonunun içinde beklemekteydi.

Geniş salonun yüksek tavanında oldukça büyük sayılabilecek, taşlı bir avize dikkat çekmekteydi. Metal kısımları bronz renkli olmasına rağmen yer yer küflenmişti. Ayrıca karasineklerin üzerine pisleme si nedeniyle taşlarında ve demir gövde kısmında bol miktarda siyah noktalar vardı. Örümcek ağları ve tozları da ekleyince avizenin durumu iyi görünmüyordu. Hâlbuki küçük bir bakım bu avizeyi antika sanat dergilerine kapak yapabiliirdi.

Salonun bir köşesine yekpare bir kitaplık yerleştirilmişti. Yerden tavana, duvardan duvara, sadece raflardan ibaret, kapaksız ceviz ağacından imal edilmiş bir kitaplık. Raflarında bulunan kitapların bir kısmı yazma eserdi. Diğer kısmı ise el yazması olmasa bile bir sahafçı dükkânı açabilecek kadar çok eski kitap barındırmaktaydı. Bugün, vefat etmiş, eserleri klasik eser haline gelmiş edebiyatçıların yazdıklarının ilk nüsha baskıları bu koleksiyonu özellikle değerli kılıyordu.

Peki, nüfusu ancak birkaç bini bulan bu küçük Anadolu kasabasında bunca antikanın işi neydi? Geçimi her evde bir iki tane olan ineğin sütü ile küçük meyve bahçelerine dayalı bu kasabada böyle bir dükkâna ihtiyaç var mıydı? Nüfusunun büyük çoğunluğu yaşlılardan oluşan, gençlerini büyük şehre kaptırmış kasabada bu gizemli mekânın sırrı ne olabilirdi?

Sırrın kendisi dükkânın sahibi Püsküllü lakaplı Bahtiyar Dede'de saklıydı. Püsküllü adını herkes bilirdi. Ama çok az kimse ise gerçek adını

duymuştu bu seksenlik ihtiyarın. Seksenli yaşlara gelmesine rağmen oldukça dinç ve sağlıklı görünüyordu. Durum tam da böyle değildi. Akli zaman zaman gidiyordu. Bununla belirtileri mi, yoksa başka bir rahatsızlık mı? Belli değildi. Diğer zamanlarda da bu adamla konuşmak ve geçinmek zor işti. Sağlıklı ve kibar konuşma her an birden yerini küfür ve bağırışa bırakabiliirdi. O yüzden Püsküllü'yle konuşmak ve onun dükkânına gelmek cesaret isterdi. Esasen bu dükkândan pek bir şey de satmazdı. O bu dükkânı vakit geçirilecek efsunlu bir mekân olarak kullanıyordu. Bu mekâna, gizli servetini biriktirmek için depo muamelesi yapıyordu. Dükkândan sattığı esas şeyler kapıda teşhir ettiği balta, kürek, kazma, ip ve el arabası türünden hırdavat malzemesiydi. Köylüler, özellikle yaşlı olanlar genellikle bu tip ihtiyaçlarını buradan alırlardı. Püsküllü ise bu yaşlı kişilerden antika sayılacak şeyleri satın alırdı. Bazen bu ticaret trampa şeklinde olurdu. Yani eski malzeme köylü tarafından Püsküllü'ye verilir, Püsküllü de karşılığında gıcır bir el arabası verirdi. Yıllar süren bu ticaret tarzı Püsküllü'nün muhteşem koleksiyonunun asıl kaynağıydı.

Püsküllü'nün ilerleyen yaşına rağmen saçları yarı yarıya siyahlığını muhafaza ediyordu. Sakalı ele gelecek kadar uzundu. Sakalları saçlarına göre daha beyazdı. Aslında çoğu yaşlıda durum tersi olurdu. Yani, saçlar daha önce beyazlar, sakallar ise yaşlanmaya bir müddet daha direnirdi. Püsküllü'de bu durum da tersti. Uzun sayılabilecek bir boyu vardı. Zayıftı ve yaşlılığın da etkisiyle çok belirgin olan damarları, uzun kollu giymesine rağmen daima yukarıya doğru kıvrılı duran gömleğinden görünürdü. Yaz, kış böyle dolaşırdı. Çoğu kişi kişinin so-

ğuk günlerinde kazak üstüne palto giydiği halde kasabanın dondurucu soğuşundan nasibini alırdı. Kasaba yüksek rakımı nedeniyle oldukça serin bir iklime sahipti. Püsküllü ise kolları kıvrık gömlekle yaz gibi sokakta dolaşırđı. Hiç evlenmemişti. Evlenmiş olsa bu adamın kahırđı çekilmezdi. Evlenen kadın muhtemelen birkaç gün içinde onu bırakır, kaçardı. Bu aksi adama hemen herkesin duruşu mesafeliydi. Bir yandan da, kasaba halkı Püsküllü'yü böyle kabul ettiğinden, davranışlarına daha tahammüllüydü.

Beş yıl sonra, Püsküllü'nün yaşadığı bu kasabaya öğretmen Sakıp Bey ziyaret amacıyla geri dönmüşdü. Yirmi yıl kadar bu kasabada kalmış, ilkokulun sevilen öğretmeni olmuştu. Doğudan sonra ikinci görev yeri bu kasabaydı. Her türlü mahrumiyetine karşın kasabayı çok sevmişti. Halkla iyi diyaloglar ve dostluklar kurmuştu. Şimdi İstanbul'da kenar bir mahallede öğretmendi. Ellili yaşlara gelmişti. Önce favorilerinde beliren beyazlar son yıllarda saçının geri kalanına taarruza geçmişti. Kısa boylu, ama fazla kilosuz olmayan bir adamdı. Bu haliyle atletik bir yapıda bile sayılabilirdi. Tane tane konuşurdu. Sesi karşısındakine güven verirdi. Gözleri kömür gibi karaydı. Beyaz tenli, kara gözlü, sevimli bir adamdı. Burayı ve burada kurduğı dostlukları çok özölüyordu.

Zaman zaman antika merakı nedeniyle Püsküllü'nün dükkânına gider ve onun yarı deli konuşmalarına tahammül ederek bu mekânı gezerdi. Ancak yirmi yıl boyunca bu ihtiyar ve huysuz adamdan bir dolma kalemlerle birkaç tane yeni yazı eski kitaptan başka bir şey alamamıştı. Çünkü Püsküllü satmazdı. Şimdi Sakıp Bey bir dostunun oğlunun dü-

ğün merasimi vesilesiyle kasabaya tekrar gelmişti. Düğün merasimi akşam olacağından kasabada gezecek, eski dostları ziyaret edecekti. Ama gizli planında Püsküllü'nün mekânına uğramak da vardı.

Karısı Huriye Hanımı, kızı Sevilay'la birlikte düğün evine yardım için bıraktı. Huriye Hanım Sakıp Hoca gibi kısa boylu olmasına rağmen oldukça kilolu sayılırdı. Ama bu halinden beklenmeyecek şekilde hamarat ve hareketli bir Anadolu kadınıydı. Sakıp Hoca karısına:

– Hanım, ben çarşıda biraz dolaşacağım.

dedi.

Huriye Hanım bir yandan oyalarla bezenmiş yazmasını düzeltiyor, diğger yandan da Sakıp Bey'i uğurluyordu.

– Tamam, Sakıp Bey, biz buradayız merak etme. Gören, soran olursa selam edersin.

Sakıp Bey, şimdi Püsküllü'nün tek katlı dükkânının önündeydi. Ama Püsküllü'nün dükkânı boştu. Ortada Püsküllü de yoktu. Komşu dükkâna, Bakkal İsmail Amcanın yanına girdi.

– Selamünaleyküm İsmail Amca.

İsmail Amca:

– Ooo uşağım, Sakıp Hoca hoş gelmişsin.

nidasıyla Sakıp Hocaya sarıldı. Üç beş sohbetten sonra Sakıp Hoca, İsmail Amca'ya Püsküllü'yü sordu. İsmail Amca durumu açıkladı:

– Uşağım, Püsküllü rahmetli oldu. Bir gün sabah namazını kılıp camiden gelmiştim. Püsküllü çoktan gelmiş dükkânını açmıştı. Belki de gece dükkân-

da kalmıştı. Rahmetliyi bilirsin değişik bir adamdı. Hayırlı işler dileyip dükkânımı açtım. O da “hayırlı işler, hayırlı işler” dedi sertçe. Neme lazım bulaşmayayım diye, daha başka bir şey demedim. Aradan bir saat kadar geçti, bir gürültü duydum. Dükkândan çıktım. Püsküllü dükkânının önünde yüz üstü yatıyordu. Doktor çağırdık. Doktor Hayri geldi. Evi hemen yakındadır ya. Sekte-i kalp dedi. Püsküllü oracıkta ölmüş.

- Peki, dükkânı, dükkânındaki onca eşya ne oldu İsmail Amca?
- Püsküllü evlenmediğinden hiç çocuğı yoktu. En yakın akrabası rahmetli kardeşinin hayırsız oğlu Ayyaş Kavruk'tu. O da eşyaları pey der pey üç beş ayda ucuz pahalı satıp meyhanede yedi. Şimdi de dükkânın mülkünü satacakmış.
- Yazık olmuş onca antikaya.
- Çoğı hurdahaş şeylerdi hocam zaten.

Sakıp Hoca itiraz etti:

- Sanat tarihi ve antika meraklıları için öyle değildi, İsmail Amca.

İsmail Amca:

- Öyleyse sana iyi bir haberim var. Bildiğim kadarıyla, bu eşyaların bir kısmı, Ayyaş Kavruk'un evinin yanındaki ahırda. Hala satılmayı bekliyorlar.

Sakıp Hoca, Ayyaş Kavruk'un evinin önündeydi şimdi. İki katlı hafif yan yatmış taş bir binaydı bu. Camlar yer yer kırık olduğundan naylonlarla desteklenmişti. Püsküllü'nün büyük gizli servetinin hiç işe yaramadığı evin görüntüsünden belliydi. Vakit ikindiye gelmekteydi. Sakıp Hoca kapıyı yumrukluyordu. Zira zil

yoktu. Bir yandan da yüksek sesle bağırıyordu:

– Kavruk Bey, Kavruk Bey...

Bu uğraş yarım saat kadar sürdü. Kapı nihayet gıcırdayarak açıldı. Akşamdan kalma olduğu her halinden belli Ayyaş Kavruk kapıda belirdi. Kavruk'un gözleri kanlanmış, gözlerinin altı iyice şişmişti. Öyle ki Kavruk sanki göz kapakları arasında ince bir açıklıktan bakıyordu. Burnu ve yüzünde sarhoşlara özgü kızılıklar vardı. Ayrıca yüzünde suya muhtaç topraktaki gibi derin çatlaklar hâkimdi. Sakıp Hoca bu adamı daha önce görmüştü. Kavruk da tüm yaşlılığına rağmen hocayı tanıdı.

– Hoş geldin hocam.

dedi. Ekledi:

– Hiç değişmemişsin.

Ayyaş Kavruk lafı geveler tarzda konuşurdu. Kelimelerini anlamak bunun için zordu. Kinayeli bir şekilde Sakıp Hoca cevap verdi:

– Sen de hiç değişmemişsin Kavruk Bey.

– Hayırdır hoca?

– Hayır! Kavruk Bey. Rahmetli Püsküllü'yle ilgili geldim, evvela başın sağ olsun.

Ayyaş Kavruk başını sallayarak hafif bir sesle:

– Dostlar sağ olsun.

dedi. Sakıp Hoca söze devam etti:

– Kavruk Bey, ben koleksiyon yapıyorum. Eski eşyaları biriktiriyorum. Duydum ki Püsküllü Amca'nın malları sana miras kalmış. Eğer bu dükkândan kalan eşyalar varsa bakıp almak isterim.

Kavruk biraz mahcup bir tavırla cevap verdi:

– Hocam çoktan sattım gitti. Çok az, o da kırık dökük. Yandaki ahır-

da bir şeyler var. Kapı da kilit yok. Bak, beğendiğin olursa ver bir şeyler. Al, git. Ben birazdan gelirim. Hele bir yüzümü yıkayayım.

Sakıp Hoca merakla ahırın ahşap kapısını açtı. Ahırın gıcırdayan kapısı, saman ve toz kokusuyla birleşince gizem dolu bir ortam oluştu. Kapının açılmasıyla yavaş yavaş aydınlanan samanlıkta üst tarafta yer alan pencerelerden giren ışık huzmesi havada dans eden tozlarla gizemi daha da artırıyordu. Gerçekten ahırın bir köşesinde üstleri kirli bir naylonla örtülü çok az şey vardı. Sakıp Bey naylonun ucundan yavaşça çekti. Artık kalbi hızlı hızlı atıyordu. Nereden başlayacağını bilmeden keşfe başladı. Birazdan Kavruk da gelmişti. Keşif yarım saat kadar sürmüştü. Çoğu değersiz tahta parçası hükmünde kırık sandalyeler, yırtık yırtık dergiler vardı. Ondokuzuncu asır sonlarından kalma, İsviçre yapımı, sarkaçlı, ayaklı bir salon saati Sakıp Hocaya teselli olmuştu.

– Kaç para?

diye sordu Sakıp Hoca.

Ayyaş Kavruk:

– Ver bir elbise parası be hoca, önümüz bayram.

diyordu. Sakıp Hoca pazarlıksız teklifi kabul etti. Para elbiseye değil, muhtemelen akşam kasabanın meyhanesinde ziftlenmeye gidecekti. Sakıp Hoca tam ahırdan çıkacaktı, gözü yerde samanların arasında duran küçük levhaya ilişti. Levhanın üzerinde beyaz zemine kırmızı boyayla özenli bir şekilde yazılmış

“Püsküllü

Hırdavat-Eski Eşya-Antik Mallar

Alınır-Satılır

Kuruluş: 1943”

yazıyordu. Püsküllü'nün işyerinin kapısının üstünde yıllarca bu levha asılı durmuştu. Sakıp Hoca bunu da almak istedi.

– Şu levhayı kaç paraya verirsin Kavruk Bey?

Kavruk hiç düşünmeden cevapladı:

– O önemli değil. Senin olsun. Ücret istemez hocam.

Sakıp Bey İstanbul'un Fatih Semtinde yıkılmak üzereyken alıp onardığı mütevazı evinde üst kattaki salonda oturuyordu. Türk Musikisinin örneklerinden oluşan taş plağı çaldığı gramofonu henüz durdurmuştu. Şimdi, eski Türk evleriyle ilgili kitabını kaldığı yerden okumaya başlamıştı. Bir yandan da antika kahve fincanından karısının yaptığı bol köpüklü Türk kahvesini yudumluyordu. Fincanda kulp yoktu. Tabağın tam ortasında ise bir yıldız figürü vardı. Osmanlı geleneğinde fincan kulpsuz olurdu. Böylece, fincanı tutan el hilali temsil ederken fincan tabağındaki yıldızla birlikte bayrak tezahür ederdi. Ne naif bir anlayıştı bu. Sakıp Bey kibar bir adam olmasına rağmen, kahvesini içerken her yudumda “püüüf” diye bir höpürdetme sesi çıkarıyordu. Karısının pek çok kez uyarması işe yaramamış, bu alışkanlığını terk edememişti. Oturduğu koltuğun sağ arka tarafında Püsküllü'nün ayaklı saati vardı. Saat hala dakikti. Odanın sessizliğini sarkaçlı saatin tik takları ve Sakıp Bey'in höpürtüsü bozuyordu. Sol arka yanında, duvarda Püsküllü'nün levhası asılı duruyordu. Levha, sanat eseri muamelesi görmüştü. Sakıp Bey Püsküllü'nün mirasına sahip çıkmıştı. Tüm mekân Püsküllü'yü huzur dolu sessizliğin içinden fısıldıyordu.